
SMERNICE ZA REGULISANJE SPREČAVANJA SUKOPA INTERESA I UPRAVLJANJE SUKOBOM INTERESA U PRIVREDNIM DRUŠTVIMA

1. PREDMET

Ovaj dokument pruža smernice privrednim društvima u Republici Srbiji za detaljnije regulisanje pravila za sprečavanje sukoba interesa i druga pitanja od značaja za upravljanje sukobom interesa zaposlenih u privrednom društvu. Pored toga, u dodatku ovog dokumenta predstavljena su posebna pravila za sprečavanja sukoba interesa i upravljanje sukobom interesa lica koja imaju posebne dužnosti prema privrednom društvu.

Prilikom detaljnijeg regulisanja ove materije potrebno je da privredna društva imaju u vidu i relevantna pravila predviđena zakonima i podzakonskim aktima za oblast u kojoj obavljaju delatnost.¹

2. ODREĐENJE OSNOVNIH POJMOVA

Sukob interesa zaposlenog predstavlja situaciju u kojoj zaposleni ima privatni interes koji utiče, može da utiče ili izgleda kao da utiče na postupanje u okviru obavljanja poslova radnog mesta na način koji ugrožava interese privrednog društva.²

Privatni interes zaposlenog je bilo kakva korist ili pogodnost za zaposlenog ili za drugo sa njime povezano lice.

Povezanim licem u odnosu na određeno fizičko lice smatra se: a) njegov krvni srodnik u pravoj liniji, krvni srodnik u pobočnoj liniji zaključno sa trećim stepenom srodstva, supružnik i vanbračni partner ovih lica; b) njegov supružnik i vanbračni partner i njihovi krvni srodnici zaključno sa prvim stepenom srodstva; c) njegov usvojlac ili usvojenik, kao i potomci usvojenika; d) druga lica koja sa tim licem žive u zajedničkom domaćinstvu i e) kao i fizičko i pravno lice koje se prema drugim osnovama i okolnostima može opravdano smatrati interesno povezanim.

Povezanim licem u odnosu na određeno pravno lice smatra se: a) pravno lice u kojem to pravno lice poseduje značajno učešće u kapitalu, ili pravo da takvo učešće stekne iz konvertibilnih obveznica, varanata, opcija i slično; b) pravno lice u kojem je to pravno lice kontrolni član društva (kontrolisano društvo); c) pravno lice koje je zajedno sa tim pravnim licem pod kontrolom trećeg lica; d) lice koje u tom pravnom licu poseduje značajno učešće u kapitalu, ili pravo da takvo učešće stekne iz konvertibilnih obveznica, varanata, opcija i slično; e) lice koje je kontrolni član tog pravnog lica, f) lice koje je direktor, odnosno član organa upravljanja ili nadzora tog pravnog lica i g) fizičko i pravno lice koje se prema drugim osnovama i okolnostima može opravdano smatrati interesno povezanim.

Poslovna tajna predstavlja podatak čije bi saopštavanje trećem licu moglo naneti štetu privrednom društvu, kao i podatak koji ima ili može imati ekonomsku vrednost zato što nije opšte poznat, niti je lako dostupan trećim licima koja bi njegovim korišćenjem ili saopštavanjem mogla ostvariti ekonomsku korist i koji je od strane privrednog društva zaštićen odgovarajućim merama u cilju čuvanja njegove tajnosti. Poslovna tajna je i podatak koji je zakonom, drugim propisom ili aktom privrednog društva određen kao poslovna tajna, s tim što se ne mogu kao poslovna tajna odrediti svi podaci koji se odnose na poslovanje privrednog društva.

¹ Na primer, u slučaju društava za reviziju, potrebno je voditi računa o relevantnim odredbama Zakona o reviziji ("Sl. glasnik RS", br. 73/2019), čl. 29 i 45, dostupno na https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_reviziji.html

² Posebnu pažnju potrebno je obratiti na situacije kada zaposleni učestvuje u procesu odlučivanja o izboru dobavljača ili dodele ugovora u ime privrednog društva.

Lica koja imaju posebne obaveze prema privrednom društvu su: a) ortaci i komplementari/članovi društva sa ograničenom odgovornošću koji poseduju značajno učešće u osnovnom kapitalu društva ili član društva sa ograničenom odgovornošću koji je kontrolni član društva/akcionari koji poseduju značajno učešće u osnovnom kapitalu društva ili akcionar koji je kontrolni akcionar društva u smislu zakona koji uređuje pravni položaj privrednih društava; b) direktori, članovi nadzornog odbora, zastupnici i prokuristi; c) likvidacioni upravnik, i d) druga lica koja su osnivačkim aktom/statutom određena kao lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu.³

Privatni interes lica koje ima posebne obaveze prema privrednom društvu obuhvata: a) zaključivanje pravnog posla između privrednog društva i tog lica ili sa njim povezanog lica; b) pravne radnje koje privredno društvo preduzima prema tom licu ili prema sa njim povezanom licu; c) zaključivanje pravnog posla između privrednog društva i trećeg lica, odnosno preduzimanja pravne radnje privrednog društva prema trećem licu, ako je to treće lice sa njim ili sa njim povezanim licem u finansijskom odnosu i ako se može očekivati da postojanje tog odnosa utiče na njegovo postupanje; d) zaključivanja pravnog posla, odnosno preduzimanja pravne radnje društva privrednog društva iz koje treće lice ima ekonomski interes, ako je to treće lice sa njim ili sa njim povezanim licem u finansijskom odnosu i ako se može očekivati da postojanje tog odnosa utiče na njegovo postupanje.

Sukob interesa lica koje ima posebne obaveze prema privrednom društvu predstavlja situaciju kada ovo lice u svom interesu ili u interesu sa njim povezanog lica: a) koristi imovinu privrednog društva; b) koristi informacije do kojih je došlo u tom svojstvu, a koje inače nisu javno dostupne; c) zloupotrebi svoj položaj u društvu; d) koristi mogućnosti za zaključenje poslova koje se ukažu privrednom društvu.

3. PRAVILA ZA SVE ZAPOSLENE

3.1. Dužnost izbegavanja sukoba interesa

Svi profesionalni zadaci zaposlenih su orjentisani ka interesima privrednog društva.

Zaposleni je dužan da preduzme sve što je u njegovoj mogućnosti kako bi izbegao bilo kakvu situaciju sukoba interesa prilikom obavljanja poslova, a ukoliko se takva situacija nije mogla izbeći, primenjuju se odredbe ovog dokumenta koje se odnose na upravljanje sukobom interesa.

3.2. Sprečavanje sukoba interesa

3.2.1. Prijem poklona

Zaposleni i sa njim povezana lica ne smeju primiti stvar, pravo, uslugu ili bilo kakvu drugu korist ili pogodnost (u daljem tekstu: poklon) od trećeg lica, a koji utiču, mogu uticati ili se čini da utiču na obavljanje poslova u skladu sa interesima privrednog društva, izuzev protokolarnog ili prigodnog poklona male vrednosti.⁴

Protokolarni poklon je poklon male vrednosti koji je zaposlenom uručen prilikom gostovanja ili pri službenoj poseti.

³ Krug lica koja spadaju u kategoriju onih koji imaju posebne obaveze prema privrednom društvu zavisi od vrste privrednog društva i treba da bude određen osnivačkim aktom/statutom privrednog društva.

⁴ U analiziranoj praksi postoji i rešenje koje predviđa da je dozvoljen prijem poklona pod uslovom da: a) nisu dobijeni u zamenu za radnje ili obećanja, sadašnja ili buduća, klijentu ili dobavljaču, b) nisu zatraženi od dobavljača ili klijenta, c) dobavljači ili klijenti nisu dovedeni u situaciju da misle da su dužni da daju poklon, d) poklon nije novac ili novčani ekvivalent, e) vrednost poklona je simbolična i odgovara okolnostima, f) pokloni se ne primaju često iz istog izvora (čak i ako se radi o simboličnoj vrednosti).

Prigodni poklon je poklon male vrednosti koji je zaposlenom uručen u prilikama kada se tradicionalno razmenjuju pokloni i koji je izraz zahvalnosti ili pažnje, a ne namere da se ostvari uticaj na obavljanje poslova zaposlenog suprotno interesima privrednog društva.

Poklon male vrednosti je poklon čija vrednost ne prelazi određeni iznos ali koji ni u tom slučaju ne može biti u novcu i hartijama od vrednosti.

Ukoliko zaposleni nije siguran da li sme da prihvati poklon, može da se obrati licu zaduženom za davanje saveta i smernica (Ovlašćenom licu)⁵.

Ukoliko neko zaposlenom ponudi, obeća ili omogući zabranjenu materijalnu korist, zaposleni će o tome bez odlaganja obavestiti nadređenog rukovodioca⁶.

3.2.2. Dodatni rad

Dodatni rad predstavlja rad van radnog odnosa koji zaposleni u privrednom društvu obavlja za drugog poslodavca.

Zaposleni može, uz saglasnost direktora/organa upravljanja privrednog društva, obavljati dodatni rad, ako se time ne stvara mogućnost sukoba interesa, tj. ukoliko to nije suprotno interesima privrednom društvu, a naročito pravilima o zabrani konkurencije.

Direktor/organ upravljanja će uskratiti saglasnost za dodatni rad ako se njime onemogućava ili otežava rad zaposlenog, šteti ugledu i interesima privrednog društva, odnosno stvara mogućnost sukoba interesa i povrede pravila o zabrani konkurencije ili utiče na objektivnost rada zaposlenog.⁷

Pisanu saglasnost za obavljanje dodatnog rada direktor/organ upravljanja daje po prethodno pribavljenom mišljenju neposrednog pretpostavljenog zaposlenom, u roku od pet dana od dana dostavljanja zahteva zaposlenog za dobijanje saglasnosti.

3.2.3. Obaveštenje o osnivačkim pravima i bavljenju preduzetništvom

Zaposleni je dužan da prilikom zasnivanja radnog odnosa u privrednom društvu obavesti organizacionu jedinicu koja se bavi upravljanjem ljudskim resursima o činjenici da je osnivač ili vlasnik privrednog društva ili da se bavi preduzetništvom. Zaposleni u organizacionoj jedinici koja se bavi upravljanjem ljudskim resursima vodi evidenciju ovih podataka.

3.2.4. Dužnost poštovanja zabrane konkurencije

Privredno društvo može osnivačkim aktom/statutom da odredi zaposlene na koje će se primenjivati pravila o zabrani konkurencije za lica koja imaju posebne obaveze prema privrednom društvu i koja su detaljnije predstavljena u dodatku ovog dokumenta. Ovo može uključiti i pravilo da zabrana konkurencije važi i posle prestanka radnog odnosa, ali ne duže od dve godine. Svakako, klauzulu zabrane konkurencije je potrebno predvideti ugovorom o radu.

⁵ To može biti pretpostavljeni, compliance menadžer, HR i slično.

⁶ Ukoliko kompanija ima compliance službu, praksa je da se ove prijave dostavljaju toj službi.

⁷ Ovo uključuje situacije kada dodatni rad: predstavlja neposrednu ili posrednu konkurenciju privrednom društvu; obavlja se u korist dobavljača; sprečava zaposlenog da obavlja svoje radne zadatke savesno i u najboljem interesu privrednog društva; kosi se sa radnim vremenom zaposlenog (uključujući prekovremeni rad) ili sa izvršenjem poslova koje zaposleni obavlja za privredno društvo.

3.2.5. Dužnost čuvanja poverljivih informacija

Zaposleni je dužan da čuva poverljivost podataka do kojih je došao tokom obavljanja svog posla i mora preduzeti sve neophodne mere da takvi podaci ne dođu u posed neovlašćenih lica.

Sva dokumentacija koja sadrži podatke o ličnosti mora biti obrađivana i čuvana u skladu sa odredbama zakona i internih akata.

3.2.6. Dužnost čuvanja poslovne tajne

Zaposleni su dužni da čuvaju poslovnu tajnu privrednog društva.⁸

Neće se smatrati povredom dužnosti čuvanja poslovne tajne saopštavanje podataka, ako je to saopštavanje: a) obaveza propisana zakonom; b) neophodno radi obavljanja poslova ili zaštite interesa društva; c) učinjeno nadležnim organima ili javnosti isključivo u cilju ukazivanja na postojanje dela kažnjivog zakonom.

Društvo može podneti tužbu protiv zaposlenog koji povredi dužnost čuvanja poslovne tajne, kojom može tražiti: a) naknadu štete; b) isključenje zaposlenog, ako je to lice član društva.

Podnošenje tužbe ne isključuje i ne uslovljava mogućnost otkaza radnog odnosa u skladu sa zakonom kojim se uređuju radni odnosi.

3.2.7. Davanje saveta i smernica

Ovlašćeno lice (nadređeni/organizaciona jedinica za ljudske resurse/compliance manager) daje savete i smernice zaposlenima u vezi sa sprečavanjem sukoba interesa.

Zaposleni može da se obrati Ovlašćenom licu u slučaju nedoumice o primeni pravila vezanim za sprečavanje sukoba interesa, u cilju dobijanja saveta i smernica.

3.3. Upravljanje sukobom interesa

Zaposleni je dužan da odmah po saznanju, a najkasnije prvog narednog radnog dana pismeno prijavi neposrednom nadređenom i direktoru/organu upravljanja postojanje privatnog interesa u vezi sa poslovima koje obavlja ili odlučivanjem u kojem učestvuje.

U ovom slučaju, zaposleni je dužan da se uzdrži od daljih aktivnosti koje mogu ugroziti interes privrednog društva.

U cilju sprečavanja sukoba interesa, direktor/organ upravljanja izuzima zaposlenog iz daljeg rada i određuje drugog zaposlenog za obavljanje poslova. U postupku odlučivanja, direktor/organ upravljanja je dužan da pribavi mišljenja neposrednog pretpostavljenog.

Direktor/organ upravljanja odlučuje o izuzimanju zaposlenog bez odlaganja, a najkasnije u roku od pet dana od dana prijema prijave zaposlenog, vodeći računa o pribavljenom mišljenju neposrednog nadređenog.

U slučaju da donese odluku o izuzimanju zaposlenog, direktor/organ upravljanja istovremeno određuje zaposlenog koji će biti zadužen za obavljanje poslova i odlučivanje o konkretnom pitanju.

⁸ Pored ostalog, poslovnu tajnu mogu predstavljati podaci iz ugovora; idejna rešenja proizvoda; strateški i poslovni planovi; informacije o zaposlenima ili klijentima i materijal za obuku.

U cilju sprečavanja sukoba interesa, direktor/organ upravljanja može uskratiti zaposlenom u konkretnom slučaju pravo na pristup određenim aktima i dokumentima privrednog društva i pravo na informisanje.

4. Postupak po prijavama u slučajevima sumnje na postojanje sukoba interesa

Zaposleni su dužni da u slučaju sumnje na postojanje sukoba interesa drugog zaposlenog dostave direktoru/organu upravljanja odmah po saznanju, a najkasnije prvog narednog radnog dana, sve poznate informacije.

U cilju provere ovih informacija, direktor/organ upravljanja je dužan da bez odlaganja, a najkasnije u roku od tri dana, izvrši uvid u relevantnu dokumentaciju i uzme izjave od lica koje je dostavilo informacije i zaposlenog na koga se odnose informacije, o čemu sastavlja belešku.

Ukoliko na osnovu datih izjava i pregledane dokumentacije utvrdi nepravilnosti, direktor/organ upravljanja donosi odluku o postojanju povrede radne obaveze/nepoštovanja radne discipline, u skladu sa Zakonom o radu i aktima privrednog društva.

Preporuka je da organizaciona jedinica za ljudske resurse/compilance služba vodi evidenciju o prijavama privatnog interesa, prijavama u slučajevima sumnje na postojanje sukoba interesa i merama koje su preduzete radi sprečavanja sukoba interesa.

Postupanje zaposlenih suprotno pravilima o sprečavanju sukoba interesa i prijavljivanju privatnog interesa predstavljaju povrede radne obaveze, odnosno nepoštovanje radne discipline.

DODATAK**PRAVILA ZA LICA KOJA IMAJU POSEBNE OBAVEZE PREMA PRIVREDNOM DRUŠTVU⁹****1.1. Obaveza prijavljivanja privatnog interesa**

Lica koja imaju posebne obaveze prema privrednom društvu dužna su da odbor direktora/nadzorni odbor¹⁰/skupštinu privrednog društva¹¹ obaveste o postojanju privatnog interesa u pravnom poslu koji privredno društvo zaključuje, odnosno pravnoj radnji koju privredno društvo preduzima.¹²

U pogledu donošenja odluke o odobravanju zaključivanja pravnog posla ili preduzimanja pravne radnje, za potrebe utvrđivanja kvoruma, kao ukupan broj glasova uzeće se ukupan broj glasova onih članova društva koji nemaju privatni interes iz predmetnog posla.

Društvo sa ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo je dužno da na svojoj internet stranici ili na internet stranici registra privrednih subjekata objavi obaveštenje o zaključenom pravnom poslu, odnosno preduzetoj pravnoj radnji, sa detaljnim opisom i sve relevantne činjenice o prirodi i obimu privatnog interesa, u roku od tri dana od dana zaključenja tog pravnog posla, odnosno preduzimanja pravne radnje.

Ako nije pribavljeno odobrenje ili ako nadležnom organu privrednog društva prilikom donošenja odluke o odobravanju nisu bile predstavljene sve značajne činjenice, privredno društvo može podneti tužbu za poništaj tog pravnog posla, odnosno radnje i naknadu štete.

1.2. Kada odobrenje nije potrebno

Odobrenje nije potrebno u slučaju: a) zaključivanja pravnog posla ili preduzimanja pravne radnje kada vrednost predmeta tog posla ili pravne radnje iznosi manje od 10% od knjigovodstvene vrednosti ukupne imovine društva iskazane u poslednjem godišnjem bilansu stanja; b) postojanja privatnog interesa jedinog člana privrednog društva; c) postojanja privatnog interesa svih članova društva; d) upisa, odnosno kupovine udela, odnosno akcija po osnovu prava prečeg upisa, odnosno prava preče kupovine članova društva; e) pribavljanja sopstvenih udela, rezervisanih sopstvenih udela, odnosno akcija od strane društva, ako se to pribavljanje vrši u skladu sa odredbama zakona kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava ili zakona kojim se uređuje tržište kapitala; f) kada je član društva koji poseduje značajno učešće u osnovnom kapitalu društva ili kontrolni član Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave.

1.3. Dužnost izbegavanja sukoba interesa lica koja imaju posebne obaveze prema privrednom društvu

Dužnost izbegavanja sukoba interesa postoji nezavisno od toga da li je privredno društvo bilo u mogućnosti da iskoristi imovinu, informacije ili zaključi poslove. Izuzetno, ovo lice može koristiti imovinu privrednog društva, informacije do kojih je došlo u tom svojstvu i mogućnosti za zaključenje poslova koje se ukažu, ako je pribavilo prethodno ili naknadno odobrenje.

⁹ Ovaj deo dokumenta je pripremljen na osnovu odredaba Zakona o privrednim društvima koja se primenjuju na lica koja imaju posebne obaveze prema privrednom društvu.

¹⁰ Ukoliko je upravljanje privrednim društvom dvodomno.

¹¹ Ukoliko je upravljanje privrednim društvom jednodomno i ima jednog direktora.

¹² Pre odlučivanja o odobravanju zaključivanja pravnog posla ili preduzimanja pravne radnje, u slučaju da vrednost predmeta tog posla ili pravne radnje iznosi 10% ili više od 10% knjigovodstvene vrednosti ukupne imovine društva iskazane u poslednjem godišnjem bilansu stanja, organ društva koji je primio obaveštenje određuje ovlašćenog sudskog veštaka, revizora ili drugo stručno lice/privredno društvo koje ispunjava zakonom propisane uslove, da izvrši procenu tržišne vrednosti stvari ili prava koji su predmet pravnog posla ili pravne radnje i o tome sačini izveštaj. Ovaj izveštaj je sastavni deo odluke kojom se odobrava pravni posao, odnosno pravna radnja u kojoj postoji lični interes.

Privredno društvo može podneti tužbu protiv lica koje ima posebne obaveze, a koje povredi dužnost izbegavanja sukoba interesa. Tužbom se može tražiti: a) naknada štete; i b) prenos na privredno društvo ostvarene koristi zbog povrede dužnosti.

1.4. Dužnost poštovanja zabrane konkurencije

Lice koje ima posebnu obavezu ne može bez pribavljenog odobrenja organa privrednog društva: a) imati takvo svojstvo u drugom privrednom društvu koje ima isti ili sličan predmet poslovanja (konkurentsko društvo); b) biti preduzetnik koji ima isti ili sličan predmet poslovanja; c) biti zaposlen u konkurentskom društvu; d) biti na drugi način angažovan u konkurentskom društvu; e) biti član ili osnivač u drugom pravnom licu koje ima isti ili sličan predmet poslovanja.¹³

Privredno društvo može podneti tužbu protiv lica koje ima posebne obaveze, a koje povredi pravila o zabrani konkurencije za: a) naknadu štete; b) prenos na društvo ostvarene koristi zbog povrede zabrane; i c) isključenje tog lica, ako je to lice član privrednog društva.

¹³ Osnivačkim aktom/statutom privrednog društva mogu se definisati poslovi, način ili mesto njihovog obavljanja koji ne predstavljaju povredu dužnosti poštovanja zabrane konkurencije. Pored toga, može se odrediti da zabrana konkurencije važi i posle prestanka svojstva lica koje ima posebne obaveze prema privrednom društvu, ali ne duže od dve godine.